

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

СТАВЛЕННЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ І СПОРТОМ

Пангелова Наталія, Москаленко Дмитро
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

DOI:10.32540/2071-1476-2024-3-065

Annotation

Introduction and purpose of the study. The article presents the results of a questionnaire survey of students of grades 7-9 regarding their attitude to the subject «Physical Culture» and the process of personality formation. **The purpose of the study** is to determine the attitude of students of grades 7-9 to physical culture and sports in order to develop a technology for the formation of personal physical culture.

Material and methods. The following methods were used during the research: data analysis of scientific and methodical literature, regulatory and legal documents, sociological and statistical methods. 443 students aged 14-16 took part in the survey, including 182 seventh-graders (including 74 boys and 108 girls), 106 eighth-graders (including 46 boys and 60 girls), and 155 ninth-graders (including 68 boys and 87 girls).

The results. The main motives of students for physical education and sports, the reasons that prevent them from doing it, the attitude towards physical education lessons and the conditions that do not satisfy teenagers in the process of organizing and conducting classes are analyzed. The percentage distribution of schoolchildren who do and do not do sports in extracurricular time, the understanding of the importance of the formation of individual physical culture for further implementation in educational, social, professional activities were determined.

Conclusions. The presence of problems in the formation of personal physical culture of schoolchildren has been determined, which are related to the need for: increasing interest in physical culture and sports; improvement of organizational conditions for carrying out forms of work on physical education; increasing the level of theoretical knowledge for the formation of physical culture values; improvement of the teacher's professional skills; formation of abilities and skills of developing an individual trajectory of personal physical culture; use of means of physical education, which affect the level of personal growth and formation of character traits of teenagers, etc.

Key words: individual physical culture, teenagers, attitude, motives, interests.

Анотація

Вступ і мета дослідження. У статті представлено результати анкетного опитування учнів 7-9 класів щодо їх ставлення до предмета «Фізична культура» та процесу формування особистості. **Мета дослідження** – визначити ставлення учнів 7-9 класів до фізичної культури і спорту для розробки технології формування особистої фізичної культури.

Матеріал і методи. В ході дослідження використано такі методи: аналіз даних науково-методичної літератури, нормативно-правових документів, соціологічні та статистичні методи. В опитуванні взяли участь 443 учня 14-16 років, серед яких – 182 семикласника (з них 74 хлопця та 108 дівчат), 106 восьмикласників (з них: 46 хлопців та 60 дівчат) і 155 дев'ятикласників (з них 68 хлопців та 87 дівчат).

Результати. Проаналізовано основні мотиви учнів до занять фізичною культурою і спортом, причини, що перешкоджають займатися, ставлення до уроків фізичної культури та умови, які не задовольняють підлітків у процесі організації та проведення занять. Визначено відсотковий розподіл школярів, які займаються

і не займаються спортом у позанавчальний час, розуміння важливості формування фізичної культури особистості для подальшої реалізації у навчальній, соціальній, суспільній, професійній діяльності тощо.

Висновки. Визначено наявність проблем формування особистої фізичної культури школярів, що пов'язані з необхідністю: підвищення інтересу до занять фізичною культурою і спортом; удосконалення організаційних умов проведення форм роботи з фізичного виховання; підвищення рівня теоретичних знань для формування цінностей фізичної культури; підвищення професійної майстерності викладача; формування умінь і навичок розробки індивідуальної траєкторії особистої фізичної культури; використання засобів фізичного виховання, які впливають на рівень особистісного зростання та формування рис характеру підлітків тощо.

Ключові слова: фізична культура особистості, підлітки, ставлення, мотиви, інтереси.

Вступ. Впровадження освітньої реформи «Нова українська школа» (НУШ) у заклади загальної середньої освіти вимагає наукового обґрунтування якісно нових підходів до формування особистої фізичної культури учнів, спрямованість якої визначається потребами й інтересами, ціннісними орієнтаціями, моральними почуттями [9, 13, 14].

В Україні в 2020 році був прийнятий новий Державний стандарт базової середньої освіти, в якому зазначається необхідність формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання, усвідомлення значення рухової активності для покращення стану здоров'я, розширення рухового досвіду через формування мотивації до занять фізичною культурою і спортом [16, 21].

Як зазначає Т.Ю. Круцевич зі співавт. [5], однією з основних умов і водночас показником успішності процесу формування ініціативної, самостійної особистості, яка бажає і вміє вчитися, є пізнавальна активність учня, його ставлення до засвоєння знань, мотиви пізнавальної діяльності в процесі занять фізичною культурою і спортом.

Сучасні дослідження свідчать, що на формування в учнів стійкого інтересу до рухової діяльності впливає рівень сформованості в них особистої фізичної культури [2, 3, 17, 18].

Процес формування особистої фізичної культури можливий на всіх етапах онтогенезу, однак най-

більш сенситивним є підлітковий вік [3, 6]. У результаті перебудови організму на основі самопізнання підлітки вибудовують взаємини з дорослими та однолітками. Саме в цей період дитина відкриває для себе внутрішній світ, власне «Я», формується її світогляд, упорядковується система цінностей, здійснюється усвідомлення своєї індивідуальності. Формування особистої фізичної культури у підлітковому віці є основним завданням освітнього процесу [12, 15, 19, 20].

Період підліткового віку характеризується розвитком мотиваційно-потребової сфери. Проведена значна кількість досліджень, які присвячені ставленню школярів до фізичної культури, особливостям мотивації, інтересу до занять різними видами рухової активності [1, 4, 7, 8, 11]. Водночас, на даному етапі розвитку процесу фізичного виховання дітей середнього шкільного віку, існує потреба у з'ясуванні ставлення старших підлітків до занять фізичною культурою і спортом для створення умов реалізації особистісно-орієнтованого освітнього процесу, нових підходів щодо організації та проведення занять з фізичної культури та спорту.

Мета дослідження – визначити ставлення учнів 7-9 класів до фізичної культури і спорту для обґрунтування і розробки технології формування особистої фізичної культури.

Матеріал і методи. Для досягнення мети були використані такі методи дослідження: аналіз

даних науково-методичної літератури, нормативно-правових документів, соціологічні та статистичні методи. Для визначення ставлення школярів до фізичної культури і спорту та визначення шляхів формування особистої фізичної культури підлітків було проведено анкетне опитування учнів 7-9 класів закладів загальної середньої освіти м. Дніпра та Дніпропетровської області. В опитуванні взяли участь 443 учня 14-16 років, серед яких 182 семи-класника (з них 74 хлопця та 108 дівчат), 106 восьмикласників (з них 46 хлопців та 60 дівчат) і 155 дев'ятикласників (з них 68 хлопців та 87 дівчат).

Результати. Метою проведеного анкетування старших підлітків було визначення різних аспектів їх ставлення до занять фізичною культурою і спортом, а саме – значення фізичної культури і спорту для формування особистості; фактори, які спонукають їх до активної діяльності; мета відвідування фізкультурно-оздоровчих спортивних занять, причини, що заважають займатися фізичною культурою і спортом та інші.

На питання «Чи подобаються Вам заняття з фізичної культури?» більшість учнів відповіли «так» (71,42% учнів 7 класів, 78,30% учнів 8 класів та 81,29% учнів 9 класів), не подобаються уроки 13,19% школярів 7 класів, 4,72% школярів 8 класів, 8,38% школярів 9 класів. Не змогли відповісти на це питання 15,39% учнів 7 класів, 16,98% учнів 8 класів і 10,33% учнів 9 класів.

Серед чинників, які спонукають школярів займатися фізичною культурою, нами визначені такі:

- подобається займатися фізичними вправами (38,46% учнів 7 класів, 28,30% 8 класів, 34,19% – 9 класів);
- отримання позитивної оцінки (17,58% учнів 7 класів, 6,60% – 8 класів, 30,32% – 9 класів);
- покращення здоров'я (28,02% учнів 7 класів, 16,03% – 8 класів, 30,97% – 9 класів);
- формування красивої фігури (8,24% учнів 7 класів, 12,26% – 8 класів, 7,74% 9 класів);
- покращення власних фізичних якостей (21,42% учнів 7 класів, 15,09% – 8 класів, 32,90% – 9 класів);
- покращення техніки виконання рухів (2,74% учнів 7 класів, 6,45% – 9 класів);
- покращення спортивних результатів (3,30% учнів 7 класів, 6,60% – 8 класів, 10,32% – 9 класів);
- інші причини (11% учнів 7 класів, 15,09% – 8 класів).

Більше половини опитаних у кожній віковій групі (64,84% школярів 7 класів, 61,32% учнів 8 класів і 63,87% учнів 9 класів) вказали, що їм подобається програма, за якою вони навчаються на уроках фізичної культури. Не подобається програма 9,89% учнів 7 класів, 10,38% – 8 класів і 11,61% – 9 класів.

Байдуже ставляться 25,27% 7-класників, 28,30% 8-класників і 24,52% 9-класників.

Також опитані учні хотіли б самостійно обирати вправи, якими займалися б на уроці фізичної культури. Це 57,96% школярів 7 класів, 58,50% школярів 8 класів і 61,94% школярів 9 класів.

У таблиці 1 представлено основні умови, які не задовольняють учнів на уроках фізичної культури.

Серед форм занять, які більше подобаються підліткам, більшість обирає групові форми (68,68% учнів 7 класів, 67,93% учнів 8 класів і 69,67% учнів 9 класів). Самостійні форми подобаються 20,88% семикласників, 19,81% восьмикласників і 25,16% дев'ятикласників. Індивідуальні форми обирають 10,44% учнів 7 класів, 12,26% – 8 класів і 5,26% – 9 класів.

Респонденти також вказали, що загалом їх влаштовує матеріально-технічна спортивна база школи (спортивний інвентар на уроках фізичної культури, стан спортзалу, стадіону). Відповідь «так» надали 67,58% учнів 7 класів, 59,43% учнів 8 класів і 64,52% учнів 9 класів. Не влаштовує стан матеріально-технічної бази 15,38% 7-класників, 21,70% 8-класників і 16,13% 9-класників.

Необхідно звернути увагу на те, що 30,19% 7-класників та 25,8% 9-класників не задоволені гігієнічними умовами проведення

занять.

На питання «Наскільки впливає на Вашу зацікавленість заняттями з фізичної культури особистість викладача?» відповіді розподілились таким чином: вважають, що впливає 53,85% школярів 7 класів, 59,43% – 8 класів і 53,55% – 9 класів; вважають, що не впливає – 14,28% 7-класників, 9,43% 8-класників і 12,90% 9-класників; вказали, що не має значення – 17,03% учнів 7 класів, 20,75% – 8 класів і 21,30% – 9 класів; не змогли дати відповідь – 14,84% учнів 7 класів, 10,39% – 8 класів і 12,25% – 9 класів

На наш погляд, отримані дані свідчать про необхідність впровадження вчителями фізичної культури інноваційних методів навчання та виховання для покращення інтересу до занять фізичною культурою і спортом.

Учнім було запропоновано охарактеризувати ставлення батьків до предмета «Фізична культура». У 62,09% 7-класників, 64,15% 8-класників та 52,90% 9-класників батьки вважають цей предмет важливим. У 17,58% учнів 7 класів, 14,15% – 8 класів і 20,65% – 9 класів батьки сприймають фізичну культуру як не обов'язкову дисципліну. Байдуже ставляться до цього предмета батьки 20,33% школярів 7 класів, 21,7% – 8 класів і 26,45% – 9 класів, що потребує впровадження в систему роботи закладів загальної

Таблиця 1

Умови, які не задовольняють учнів на уроках фізичної культури, %

Умови	% учнів		
	7 класів	8 класів	9 класів
Не цікаво	28,57	35,84	25,80
Відсутність видів вправ, які більше подобаються	13,18	14,15	21,94
Відсутність музичного супроводу	10,43	17,92	20,64
Недостатньо інвентаря та обладнання	10,98	14,15	9,86
Мало рухливих ігор та естафет	10,43	7,54	7,74
Не задовольняє спрямованість занять	9,89	1,88	14,19
Недостатнє навантаження	6,04	11,32	16,77
Велике фізичне навантаження на заняттях	5,49	3,77	6,45
Недостатньо змагальних моментів	2,08	6,60	7,10

середньої освіти спеціально організованих форм роботи з метою підвищення рівня знань батьків для формування свідомого ставлення до фізкультурної діяльності, яка впливає на покращення стану здоров'я дітей.

При цьому, підлітки хотіли б, щоб уроки фізичної культури проводились частіше. Варіант «4 рази на тиждень» обрали 40,65% учнів 7 класів, 38,68% – 8 класів і 39,36% – 9 класів. Варіант «2-3 рази на тиждень» влаштовує 29,67% учнів 7 класів, 38,68% – 8 класів і 30,96% – 9 класів. Вважають, що достатньо 1 разу на тиждень 15,39% 7-класників, 13,21% 8-класників і 15,48% 9-класників. Також є ті, хто байдуже ставить до цього питання (14,29% учнів 7 класів, 9,43% – 8 класів, 14,20% – 9 класів).

Більше половини опитаних (61,54% учнів 7 класів, 81,14% – 8 класів, 74,20% – 9 класів) вважають себе обізнаними щодо вправ, які треба виконувати для розвитку фізичних якостей. Не знають 12,09% 7-класників, 6,60% 8-класників і 6,45% 9-класників. Важко відповісти на це питання було 26,37% школярів 7 класів, 12,26% – 8 класів, 19,35% – 9 класів.

Серед вправ, які учням найбільше подобається виконувати, визначено:

- вправи на силу (31,86% 7-класників, 41,50% 8-класників, 45,80% 9-класників);
 - вправи на спритність (26,92% 7-класників, 11,32% 8-класників, 20% 9-класників);
 - вправи на витривалість (20,32% 7-класників, 14,15% 8-класників, 30,32% 9-класників);
 - вправи на координацію (19,23% 7-класників, 18,86% 8-класників, 23,68% 9-класників);
 - вправи на швидкість (15,39% 7-класників, 5,66% 8-класників, 23,68% 9-класників).
- 12,63% учнів 7 класів, 8,49% – 8 класів і 15,48% – 9 класів вказали, що їм взагалі не подобається виконувати фізичні вправи.

На питання «Як часто Ви пропускаєте заняття з фізичної культури?» одержано такі відповіді:

- тільки коли хворіють – 39,56% учнів 7 класів, 35,84% – 8 класів, 47,10% – 9 класів;
- майже не пропускають – 31,31% учнів 7 класів, 42,45% – 8 класів, 28,38% – 9 класів;
- не пропускають ніколи – 15,39% учнів 7 класів, 7,55% – 8 класів, 7,74% – 9 класів;
- регулярно пропускають – 8,24% учнів 7 класів, 10,39% – 8 класів, 12,90% – 9 класів;
- звільнені від уроків через хворобу – 5,50% учнів 7 класів, 3,77% – 8 класів, 3,88% – 9 класів.

робу – 5,50% учнів 7 класів, 3,77% – 8 класів, 3,88% – 9 класів.

Нас цікавило, чи виконують школярі домашні завдання з фізичної культури і як до них ставляться. Завжди виконують 34,06% 7-класників, 35,85% 8-класників, 28,39% 9-класників. Зрідка виконують 18,14% учнів 7 класів, 25,47% – 8 класів, 17,42% – 9 класів. Не виконують 11,54% учнів 7 класів, 18,87% – 8 класів, 10,97% – 9 класів. Вказали, що домашні завдання не задають 36,26% школярів 7 класів, 19,81% – 8 класів, 43,22% – 9 класів.

Причини, через які домашні завдання не виконуються, представлені на рис. 1.

Удосконалення даного напрямку роботи полягає у застосуванні в системі домашніх завдань засобів фізичного виховання, які сприяють підвищенню інтересу школярів і враховують мотиваційні пріоритети.

Тенденція до збільшення позитивних відповідей на питання щодо наявності достатнього рівня знань з теорії фізичного виховання визначена з віком учнів. Серед 7-класників вважають себе обізнаними 50%, серед 8-класників – 54,72%, серед 9-класників – 63,88%. Відповідно, вважають, що мають недостатній рівень знань

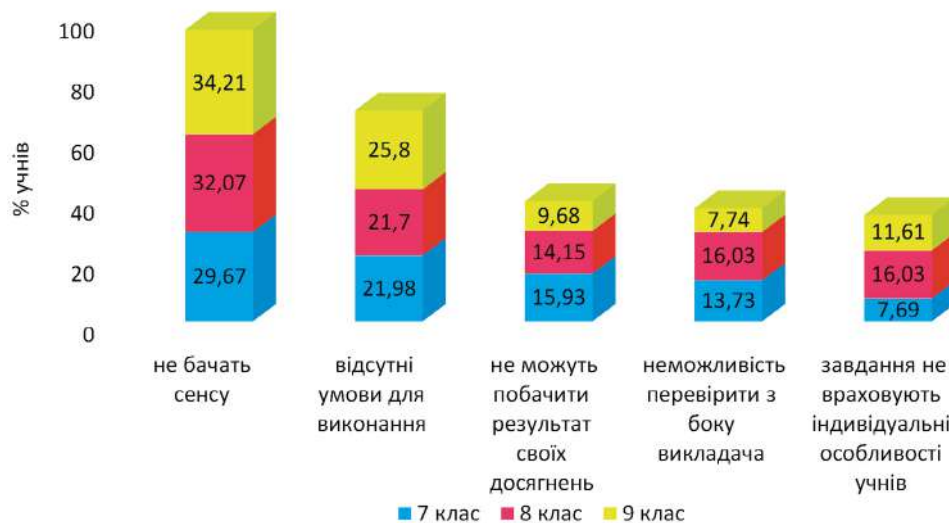

Рис. 1. Причини, через які учні не виконують домашні завдання з фізичної культури, %

11,54% учнів 7 класів, 6,60% – 8 класів і 4,51% – 9 класів. Не змогли відповісти на це питання 38,46% учнів 7 класів, 38,68% – учнів 8 класів і 31,61% учнів 9 класів.

Низький рівень теоретичних учнів з предмета «Фізична культура» пов'язаний з тим, що в школах не проводять спеціально організовані теоретичні заняття.

На питання «Чи цікавитеся Ви новими фізкультурно-оздоровчими системами (фїтбол, аеробікою, степ-аеробікою, шейпінгом)?» визначено деякий інтерес з боку учнів. Відповідь «так, і хочу займатися ними» надали 23,08% учнів 7 класів, 11,32% – 8 класів, 11,61%. Відповідь «цікавить, але займаюся іншими видами спорту» дали 23,63% 7-класників, 33,96% 8-класників, 27,75% 9-класників. Не цікавляться 24,72% школярів 7 класів, 31,13% – 8 класів, 32,25% – 9 класів. Взагалі не чули про це 28,57% учнів 7 класів, 23,59% – 8 класів, 28,39% – 9 класів.

Цікавим було з'ясування питання щодо занять учнів середнього шкільного віку у вільний час. До занять учнів у вільний час відносяться:

- заняття будь-яким видом спорту (26,92% учнів 7 класів, 27,35% – 8 класів, 33,54% – 9 класів);
- електронні ігри (24,14% учнів 7 класів, 13,20% – 8 класів, 33,54% – 9 класів);
- перегляд TV та відео (18,13% учнів 7 класів, 27,75% – 9 класів);
- відвідування дискотек (3,30% учнів 7 класів, 7,74% – 9 класів);
- заняття по дому, саду (8,24% учнів 7 класів, 7,09% – 9 класів);
- робота на комп'ютері (13,18% учнів 7 класів, 14,19% – 9 класів);
- читання навчальної літератури (6,04% учнів 7 класів, 9,43% – 8 класів, 10,32% – 9 класів);

- читання художньої літератури (5,50% учнів 7 класів, 10,39% – 8 класів, 10,97% – 9 класів);
- спілкування з друзями (28,02% учнів 7 класів, 16,98% – 8 класів, 36,13% – 9 класів);
- допомога батькам (9,89% учнів 7 класів, 7,55% – 8 класів, 16,77% – 9 класів);
- прослуховування музики (6,59% учнів 7 класів, 18,87% – 8 класів, 21,71% – 9 класів);
- гра на музичному інструменті (6,04% учнів 7 класів);
- малювання (3,84% учнів 7 класів, 9,43% – 8 класів, 6,45% – 9 класів);
- складання віршів (2,74% учнів 7 класів, 2,58% – 9 класів);
- відвідування танцювального гуртка (11% учнів 7 класів, 9,43% – 8 класів, 7,74% – 9 класів);
- вивчення іноземної мови (12,63% учнів 7 класів, 7,55% – 8 класів, 14,83% – 9 класів).

Важливим аспектом вдосконалення системи фізичного виховання старших підлітків є вміння складати індивідуальні програми оздоровчих занять. 47,80% учнів 7 класів, 49,05% – 8 класів і 60% – 9 класів відповіли, що можуть скласти для себе програму оздоровчих занять з обраного виду рухової діяльності. Не зможуть 17,58% учнів 7 класів, 14,15% – 8 класів і 13,55% – 9 класів. Складно відповісти було 34,62% 7-класників, 36,80% – 8-класників і 26,45% – 9-класників.

Нами визначено, що серед учнів 7 і 9 класів (44,50% і 45,16%) класів, а також 51,89% учнів 8 класів систематично займаються у спортивних секціях. Не займаються 34,62% 7-класників, 29,24% – 8-класників і 34,84% – 9-класників. Не систематично, але займаються 20,88% учнів 7 класів, 18,87% учнів 8 класів і 20% учнів 9 класів.

Популярними видами спорту, якими займаються підлітки,

є: спортивні ігри (21,42% учнів 7 класів, 17,92% – 8 класів, 12,25% – 9 класів); легка атлетика (4,39% учнів 7 класів, 12,26% – 8 класів, 5,16% – 9 класів); гімнастика (6,59% учнів 7 класів, 4,71% – 8 класів, 7,74% – 9 класів); плавання (6,04% учнів 7 класів, 2,83% – 8 класів, 5,16% – 9 класів); види боротьби (13,18% учнів 7 класів, 7,55% – 8 класів, 10,32% – 9 класів); туризм, спортивне орієнтування (7,14% учнів 7 класів, 2,58% – 9 класів); веслування (2,74% учнів 7 класів, 1,88% – 8 класів, 2,58% – 9 класів); аеробіка, атлетична гімнастика (5,50% учнів 7 класів, 5,66% – 8 класів, 6,45% – 9 класів); зимові види спорту (1,09% учнів 7 класів, 1,29% – 9 класів).

Основні причини, через які учні не займаються спортом, представлені у таблиці 2.

На питання «Скільки разів на тиждень Ви звичайно займаєтеся фізичною культурою і спортом з огляду на всі форми занять (на уроках, у секції, самостійно)?» отримано такі відповіді:

- щодня (14,83% учнів 7 класів, 15,09% – 8 класів, 15,48% – 9 класів);
- 6 разів на тиждень (9,89% учнів 7 класів, 25,47% – 8 класів, 18,06% – 9 класів);
- 3 рази на тиждень (42,86% учнів 7 класів, 40,57% – 8 класів, 36,79% – 9 класів);
- від випадку до випадку (32,42% учнів 7 класів, 18,87% – 8 класів, 29,68% – 9 класів).

Більше половини учнів (50,54% 7 класів, 52,83% 8 класів, 50,32% 9 класів) відповіли, що повністю задоволені рівнем своєї рухової активності. Не зовсім задоволеними виявились 29,13% учнів 7 класів, 37,73% – 8 класів і 30,33% – 9 класів. Загалом не задоволені 3,29% школярів 7 класів, 1,89% – 8 класів і 8,38% – 9 класів. Важко було відповісти на це питання 17,04% 7-класників, 7,55% 8-класників і 10,97% 9-класників.

Таблиця 2

Причини, через які учні не займаються спортом, %

Причини	% учнів		
	7 класів	8 класів	9 класів
Брак часу	17,03	22,64	21,94
Відсутність інтересу	12,63	10,39	15,48
Взагалі не мають бажання займатися спортом	3,84	18,87	14,19
Не організована секція з обраного виду спорту	6,59	0	4,52
Не дозволяє стан здоров'я	4,39	0	6,45
Далеке місцезнаходження	7,69	4,71	14,19
Відсутність матеріальних можливостей	0	0	10,32
Не мають друзів, з якими відвідували б тренування	5,50	1,88	9,03
Неуспішність у навчанні	3,29	2,83	9,68
Відсутність сили волі	3,29	4,71	7,74
Самі не знають чому	29,67	33,96	27,09

При цьому на «відмінно» оцінюють свій стан здоров'я 21,43% учнів 7 класів, 24,53% – 8 класів, 21,29% – 9 класів. Добрим вважають стан здоров'я 45,60% школярів 7 класів, 38,68% – 8 класів, 38,08% – 9 класів. 20,75% – 8 класів і 25,80% – 9 класів. Не задоволені 3,85% 7-класників, 5,66% 8-класників, 6,45% 9-класників. Важко було визначитись 7,69% учнів 7 класів, 10,38% – 8 класів, 8,38% – 9 класів.

На запитання «Чи впливають заняття фізичною культурою та спортом на формування характеру?» відповіді розділилися. Учні 8 і 9 класів більшою мірою вважають, що впливають (43,40% і 39,36%), ніж учні 7 класів (30,21%). Вважають, що частково впливає 34,07% семи-класників, 38,68% – восьмикласників і 35,48% дев'ятикласників. Відповідь «ні» обрали 35,72% учнів 7 класів, 17,92% – 8 класів і 25,16% – 9 класів.

Також респонденти вказують, що прагнення до особистісного зростання підвищується у процесі занять з фізичного виховання (37,91% учнів 7 класів, 57,54% – 8 класів, 47,10% – 9 класів). Вважають, що частково підвищується 33,51% учнів 7 класів, 69,81% – 8 класів, 32,90% – 9 класів. На думку 28,58% 7-класників, 12,26% 8-класників і 20% 9-класників,

їх прагнення до особистісного зростання не підвищується.

Основні форми фізичного виховання, що, на думку школярів, найбільшою мірою впливають на формування особистісного зростання, представлені на рис. 2.

Аналіз відповідей, які стосуються проблем розвитку особистості у фізичному вихованні, свідчить про необхідність створення та впровадження особистісно-орієнтованого підходу у різних формах занять для формування відповідальності, самостійності, самосвідомості, саморозвитку як ціннісної основи життя.

Дискусія. На сьогоднішній день існує широкий спектр досліджень, пов'язаний із пошуком ефективних напрямів удосконалення системи фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Виходячи із основних положень теорії діяльності, ефект будь якої діяльності залежить, в першу чергу, від активної та свідомої участі школярів у ній, в результаті чого формується особистість.

Створення умов для формування в учнів свідомого ставлення до занять фізичною культурою і спортом відіграють різні форми фізкультурно-оздоровчих та спортивних занять. У зв'язку з цим, виникає необхідність дослідження факторів, які впливають на під-

вищення ефективності фізичного виховання в школах через з'ясування ставлення всіх учасників педагогічного процесу до занять фізичною культурою і спортом.

Проведене нами дослідження показало, що загалом ставлення учнів 7-9 класів до занять фізичною культурою і спортом позитивне. Це узгоджується з даними досліджень І.В. Бакіко [1], Т.Ю. Круцевич зі співавт. [5], І.В. Лисак [10], В.О. Сутули зі співавт. [18].

Головними мотивами, які спонукають школярів займатися фізичною культурою і спортом, є наступні: подобається займатися фізичними вправами, покращення здоров'я, покращення фізичних якостей. Однією із причин незадоволення школярів організацією фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти є відсутність вправ, які викликають інтерес, відсутність музичного супроводу.

При визначенні пріоритетів школярів у вільний час переважають наступні види занять: перегляд телебачення та відео, електронні ігри, робота за комп'ютером, заняття спортом, спілкування з друзями.

Отримані дані в цілому збігаються з результатами досліджень І.В. Бакіко [1], Ген Янь [4], І.С. Мамедової [11].

Рис. 2. Форми фізичного виховання, які, на думку учнів, найбільшою мірою впливають на формування особистісного зростання, %

Однак, у наших дослідженнях кількість дітей, які займаються спортом, достатньо висока (44,5% – 51,8%).

При цьому, значна кількість дітей (29,2% – 34,6%) взагалі не займаються спортом, або займаються не систематично. Основними причинами, через які учні не займаються спортом, опитані назвали брак часу, відсутність інтересу, а дехто взагалі не може назвати причини.

На відміну від проведених досліджень, нами в анкеті передбачені питання, які стосуються впливу занять фізичною культурою і спортом на формування особистої фізичної культури підлітків. Слід відзначити, що значна кількість школярів не вважають заняття фізичною культурою і спортом фактором особистісного зростання та такими, що не впливають на формування характеру людини. Це свідчить про необхідність впровадження сучасних форм, засобів і методів фізичного виховання, які сприяють формуванню особистої фізичної культури школярів 7 – 9 класів.

Висновки. Вивчення ставлення учнів 7-9 класів до занять фі-

зичною культурою і спортом продемонструвало наявні проблеми у процесі формування особистої фізичної культури школярів, пов'язані з необхідністю:

- підвищення інтересу до занять фізичною культурою і спортом з урахуванням мотиваційних пріоритетів ;
- удосконалення організаційних умов проведення форм роботи з фізичного виховання;
- підвищення рівня теоретичних знань для формування цінностей фізичної культури;
- підвищення професійної майстерності викладача;
- формування умінь і навичок розробки індивідуальної траєкторії особистої фізичної культури через створення оздоровчих тренувальних програм;
- застосування засобів фізичного виховання, які впливають на рівень особистісного зростання та формування рис характеру підлітків;
- реалізації особистісно-орієнтованого підходу в освітньому процесі з фізичного виховання для формування фізичної культури особистості.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці технології формування фізичної культури особистості підлітків.

Фінансування. Наукове дослідження не має спеціального фінансування та виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет» на 2020-2024, 2024-2027 рр. за темою «Інтеграція фізичного, інтелектуального й духовного розвитку дітей, підлітків і молоді України в процесі фізкультурно-оздоровчої й спортивної діяльності» (номер державної реєстрації 012U109138).

Вдячності. Висловлюємо вдячність керівникам та педагогічним працівникам закладів загальної середньої освіти №№ 23, 28, 35, 37, 63, 66, 111 м. Дніпра та №№ 11, 12, 13, 23, 26, 32 м. Кам'янського Дніпропетровської області за можливість проведення досліджень.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не існує конфлікту інтересів.

Література

1. Бакіко І.В. Теоретико-методичні засади формування цінностей здорового способу життя в процесі фізичного виховання у дітей шкільного віку: дис. ... докт. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02, Київ, 2022. 569 с.
2. Божик М. Особиста фізична культура вчителя як основа формування позитивного ставлення учнів до фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. №8. С. 16-18. <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-08/11bnveos.pdf>
3. Булах І.С. Психологія особистісного зростання підлітків: реалії та перспективи: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 340 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35277/Bulakh%20Iryna%20Serhiivna.pdf?sequence=1>
4. Ген Янь. Організаційно-методичні умови формування режимів рухової активності учнів 7–9 класів в системі фізичного виховання Китайської Народної Республіки: дис. ... докт. філософії з фіз. виховання і спорту: 017, Київ, 2024. 219 с.
5. Круцевич Т., Іщенко О., Імас Т. Мотивація учнів 6-9 класів до уроків фізичної культури. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2014. №2. С. 68–72.
6. Круцевич Т., Марченко О. Моделі ціннісних орієнтацій у поведінкових характеристиках особистості школярів різних вікових груп. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2018. №2. С. 57-64. [2018-02-10.pdf \(infiz.dp.ua\)](https://infiz.dp.ua/2018-02-10.pdf)
7. Круцевич Т., Марченко О., Дедух М. Сучасні підходи до формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді в процесі фізичного виховання. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2021. №2. С. 66-75. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.2.66-75>
8. Круцевич Т., Марченко О., Холодова О. Вплив занять фізичною культурою і спортом на прояв емпатії у хлопців і дівчат 5-11-х класів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2021. №2. С. 61-74. URL: <http://infiz.dp.ua/misc-documents/2021-02/2021-02-07.pdf>
9. Круцевич Т., Червотока М. Стан фізичного здоров'я школярів у закладах загальної середньої освіти в різних умовах фізичного виховання в Україні. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2022. №1. С. 34-41. DOI: [10.32540/2071-1476-2022-1-034-041](https://doi.org/10.32540/2071-1476-2022-1-034-041)
10. Лисак І.В. Потребово-мотиваційний підхід до формування програм фізичної культури для учнів середніх класів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2013. 19 с.

References

1. Bakiko I.V. (2022). Theoretical and methodological principles of the formation of healthy lifestyle values in the process of physical education in school-aged children: dys. ... dokt. nauk z fiz. vykhovannia i sportu: 24.00.02, Kyiv. (In Ukrainian).
2. Bozhyk M. (2011). The teacher's personal physical culture as a basis for forming a positive attitude of students towards physical education. *Pedahohika, psykhohohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, 8: 16-18. <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2011-08/11bnveos.pdf> (In Ukrainian).
3. Bulakh I.S. (2016). Psychology of personal growth of teenagers: realities and prospects: monohrafiia. Vinnytsia. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/35277/Bulakh%20Iryna%20Serhiivna.pdf?sequence=1> (In Ukrainian).
4. Hen Yan. (2024). Organizational and methodological conditions for the formation of modes of motor activity of students of grades 7–9 in the system of physical education of the People's Republic of China: dys. ... dokt. filosofii z fiz. vykhovannia i sportu: 017, Kyiv. (In Ukrainian).
5. Krutsevych T., Ishchenko O., Imas T. (2014). Motivation of students of grades 6-9 for physical education lessons. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 2: 68–72. (In Ukrainian).
6. Krutsevych T., Marchenko O. (2018). Models of value orientations in the behavioral characteristics of the personality of schoolchildren of different age groups. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 2: 57-64. [2018-02-10.pdf \(infiz.dp.ua\)](https://infiz.dp.ua/2018-02-10.pdf) (In Ukrainian).
7. Krutsevych T., Marchenko O., Diedukh M. (2021). Modern approaches to the formation of individual physical culture of schoolchildren in the process of physical education. *Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu*, 2: 66-75. <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2021.2.66-75> (In Ukrainian).
8. Krutsevych T., Marchenko O., Kholodova O. (2021). The influence of physical education and sports on the manifestation of empathy in boys and girls of grades 5-11. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 2: 61-74. URL: <http://infiz.dp.ua/misc-documents/2021-02/2021-02-07.pdf> (In Ukrainian).
9. Krutsevych T., Chervotoka M. (2022). The state of physical health of schoolchildren in institutions of general secondary education in different conditions of physical education in Ukraine. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 1: 34-41. DOI: [10.32540/2071-1476-2022-1-034-041](https://doi.org/10.32540/2071-1476-2022-1-034-041) (In Ukrainian).
10. Lysak I.V. (2013). A need-motivational approach to the formation of physical culture programs for middle school students: avtoref. dys. ... kand. nauk

11. Мамедова І.С. Формування мотивації учнів середніх класів до різних видів рухової активності в системі фізичного виховання: дис. ... докт. філософії з фізичної культури і спорту: 017, Київ, 2023. 274 с.
12. Марченко О.Ю. Формування ціннісних категорій особистої фізичної культури у студентської молоді: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02; Дніпропетровський держ. інститут фіз. культури і спорту. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
13. Нова українська школа: основи Стандарту освіти: [стандарт]; за заг. ред. Мирослави Товкало. Львів, 2016. 64 с. URL: https://konotopvision.ukr.school/wp-content/uploads/sites/27/2020/02/Nova-ukrayinska-shkola_Osnovy-standartu-osvity-versiya-1.0_2016-rik.pdf
14. Пангелова Н., Москаленко Д. Сучасні підходи щодо формування особистої фізичної культури підлітків 14-15 років. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2023. №1. С. 119-126. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-119.
15. Сاینчук М.М. Формування ціннісних орієнтацій в сфері фізичної культури і спорту учнів старших класів у процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2012. 22 с.
16. Сороколіт Н., Москаленко Н. Сучасні підходи до формування культурної компетентності школярів засобами фізичного виховання. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2024. № 1. С. 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2024-1-094>.
17. Сутула В.О., Бондар Т.С., Васков Ю.В. Формування фізичної культури особистості – стратегічне завдання фізкультурної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2009. № 1. С. 15–21.
18. Сутула В.О., Власов Г.В., Булгаков О.І. Сучасні педагогічні технології в системі фізичного виховання школярів: навч.-метод. посібник. Харків: ХДАФК, 2013. 117 с.
19. Томенко О.А. Теоретико-методологічні основи неспеціальної фізкультурної освіти учнівської молоді: автореф. дис. ... докт. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02; Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2012. 36 с.
20. Формування фізичної культури особистості учнів. URL: http://4ua.co.ua/pedagogics/qb2ad68a4d43a88421316d36_0.html
21. Державний Стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 [зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 972 від 30.08.2022] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п#n16>
- z fiz. vykhovannia i sportu: 24.00.02; Nats. un-t fiz. vykhovannia i sportu Ukrainy. Kyiv. (In Ukrainian).
11. Mamedova I.S. (2023). Formation of motivation of middle school students for various types of motor activity in the system of physical education: dys. ... dokt. filosofii z fizychnoi kultury i sportu: 017, Kyiv. (In Ukrainian).
12. Marchenko O.Iu. (2010). Formation of value categories of personal physical culture among student youth: avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu: 24.00.02; Dnipropetrovskiy derzh. instytut fiz. kultury i sportu. Dnipropetrovsk. (In Ukrainian).
13. New Ukrainian school: the basics of the Education Standard (2016): [standart]; za zah. red. Myroslavy Tovkalo. Lviv. URL: https://konotopvision.ukr.school/wp-content/uploads/sites/27/2020/02/Nova-ukrayinska-shkola_Osnovy-standartu-osvity-versiya-1.0_2016-rik.pdf (In Ukrainian).
14. Panhelova N., Moskalenko D. (2023). Modern approaches to the formation of personal physical culture of teenagers aged 14-15. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 1: 119-126. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-119. (In Ukrainian).
15. Sainchuk M.M. (2012). The formation of value orientations in the field of physical culture and sports of high school students in the process of physical education: avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu: 24.00.02; Nats. un-t fiz. vykhovannia i sportu Ukrainy. Kyiv. (In Ukrainian).
16. Sorokolit N., Moskalenko N. (2024). Modern approaches to the formation of cultural competence of schoolchildren by means of physical education. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*, 1: 94-100. DOI: <https://doi.org/10.32540/2071-1476-2024-1-094>. (In Ukrainian).
17. Sutula V.O., Bondar T.S., Vaskov Yu.V. (2009). Formation of physical culture of the individual is a strategic task of physical education of students of general educational institutions. *Slobozhanskyi naukovy-sportyvnyi visnyk*, 1: 15–21. (In Ukrainian).
18. Sutula V.O., Vlasov H.V., Bulhakov O.I. (2013). Modern pedagogical technologies in the system of physical education of schoolchildren: navch.-metod. posibnyk. Kharkiv. (In Ukrainian).
19. Tomenko O.A. (2012). Theoretical and methodological foundations of non-special physical education of schoolchildren: avtoref. dys. ... dokt. nauk z fiz. vykhovannia i sportu: 24.00.02; Nats. un-t fiz. vykhovannia i sportu Ukrainy. Kyiv. (In Ukrainian).
20. Formation of the physical culture of the personality of students. URL: http://4ua.co.ua/pedagogics/qb2ad68a4d43a88421316d36_0.html (In Ukrainian).
21. State Standard of basic secondary education (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-п#n16> (In Ukrainian).

Пангелова Наталія

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав,
вул. Сухомлинського 30, 08400, Україна
e-mail: kafedra.tmfvis@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0002-4846-3907>

Москаленко Дмитро

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав,
вул. Сухомлинського 30, 08400, Україна
e-mail: dmitry.moskalenko85@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-1396-2088>